
ЗВІТУЄ ІНСТИТУТ СОРБЦІЇ І ПРОБЛЕМ ЕНДОЕКОЛОГІЇ

Президія НАН України розглянула на своєму засіданні питання про наукову і науково-організаційну діяльність Інституту сорбції і проблем ендоекології НАН України. З доповіддю виступив директор установи академік НАН України В. В. Стрелко.

В обговоренні доповіді взяли участь: директор Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії НАН України — голова комісії з перевірки роботи Інституту сорбції та проблем ендоекології НАН України академік НАН України В. П. Кухар; генеральний директор МНТЦ «Укриття» НАН України член-кореспондент НАН України О. О. Ключников; заступник голови правління ВАТ «Укрнафта», доктор технічних наук професор Ю. О. Зарубін; директор Державного спеціалізованого НВП «Екоцентр» доктор біологічних наук Ю. О. Іванов; член-кореспондент НАН України В. М. Власенко.

Доповідач і виступаючі зазначали, що в інституті здійснюються важливі фундаментальні та прикладні дослідження, пов'язані з синтезом, вивченням властивостей та застосуванням сорбентів і каталізаторів на їх основі. Так, серед набутків науковців установи — нова концепція впливу гетероатомів на каталітичні, електрохімічні та відновлювальні властивості активованого вугілля, з'ясування окремих механізмів дії різних сполук, розробка новітніх методів синтезу сорбентів та каталізаторів на їх основі, прогресивних сорбційних технологій. Важливе практичне значення мають також розробки інституту, спрямовані на використання сорбентів для потреб медицини, очистки ґрунтів і води, а також для моніторингу накопичення токсикантів в об'єктах довкілля тощо.

Інститут налагодив плідні міжнародні зв'язки з науковими центрами багатьох країн світу, зокрема здійснюються спільні дослідження з науковими установами Бразилії, Греції, Молдови, Польщі, Росії, США, Фінляндії, Франції. Проведено Міжнародний семінар «Ендоекологія-2000». Науковці установи брали участь у роботі з шести проектів INTAS, двох — CRDF, двох — NATO, отримали фінансування проекту УНТЦ «Нові неорганічні сферично-гранульовані сорбенти».

У червні 1997 р. введено в дію першу чергу лабораторно-технологічного корпусу загальною вартістю 6537 тис. грн. Крім того, від часу створення інституту до квітня 2001 р. освоєно капітальних вкладень на загальну суму 5252 тис. грн.

За 1997—2000 рр. співробітниками ІСПЕ НАН України опубліковано 6 монографій, 177 статей, з яких 78 — у зарубіжних виданнях, одержано 39 патентів України на винаходи і 5 — Російської Федерації, 3 свідоцтва України на товарні знаки, а також 38 рішень про видачу охоронних документів на об'єкти промислової власності.

Разом з тим у діяльності Інституту сорбції і проблем ендоекології НАН України є певні недоліки та нерозв'язані проблеми.

Передусім потребують подальшого поглибленого розвитку дослідження, спрямовані на розробку теоретичних основ простих і економічних методів синтезу вуглецевих сорбентів із заданими властивостями, а також з модифікації та оптимізації золь-гель методів синтезу

багатокомпонентних дисперсних оксидів для одержання високоякісних іонообмінників, суперкислот, каталізаторів та фотокаталізаторів.

Не досить активно ведеться робота щодо узагальнення результатів фундаментальних досліджень: за звітний період опубліковано бмонографій, але вони здебільшого мають практичну (медичну) спрямованість.

В інституті недостатньо уваги приділяється підготовці кадрів. За звітний період не захищено жодної докторської дисертації; кандидатських дисертацій захищено лише п'ять. Ще не всі відділи очолюють доктори наук.

Дуже малі обсяги позабюджетних асигнувань (у 2000 р. вони становили лише 4,8 % від загального фінансування установи), хоча за цей же період інститут одержував додаткове фінансування за рахунок міжнародних грантів у середньому 25 % на рік. У зв'язку з цим вкрай актуальними є активізація пошуку замовників науково-технічних розробок і значне збільшення обсягів госпдоговірних робіт, а також максимальне розширення співробітництва з науковими установами Відділення хімії і НАН України в цілому, із зарубіжними науковими центрами, установами, фірмами тощо.

Повільно впроваджуються у виробництво завершені розробки, які становлять значний інтерес для медицини та екології.

З обговореного питання Президія НАН України прийняла постанову, в якій визнала діяльність Інституту сорбції і проблем ендоекології НАН України у 1997—2001 рр. задовільною.

Інституту доручено продовжувати наукові дослідження за основними напрямками, затвердженими постановою Президії НАН України від 20.06.1997 № 217.

Протягом 2001—2003 рр. установа повинна забезпечити поглиблення досліджень з розробки теоретичних і практичних основ створення простих і економічних методів синтезу вуглецевих сорбентів із заданими властивостями, а також з модифікації і оптимізації золь-гель методів синтезу багатокомпонентних дисперсних оксидів з метою одержання високоякісних іонообмінників, суперкислот, каталізаторів та фотокаталізаторів.

У 2001—2003 рр. необхідно підготувати до видання 3 монографії з актуальних проблем хімії вуглецевих і неорганічних сорбентів.

Президія зобов'язала інститут посилити роботу щодо залучення до наукової діяльності здібної молоді шляхом укладання угод з вищими навчальними закладами України — хімічними факультетами Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», створення умов для проходження студентами виробничої та дипломної практики (10—15 чол. на рік), організації стажування молодих учених у зарубіжних наукових центрах, зокрема по лінії ЮНЕСКО та INTAS.

Протягом наступних трьох років інститут має забезпечити захист 2—3 докторських та 7—10 кандидатських дисертацій; розширити співробітництво з науковими установами НАН України, зокрема з Міжвідомчим відділенням електрохімічної енергетики, Державним науковим центром лікарських засобів Міністерства охорони здоров'я та НАН України, з Державним науковим центром радіогеохімії навколишнього середовища НАН та МНС

України; прискорити впровадження у виробництво завершених розробок сорбентів медичного призначення (гемо- та ентеросорбентів) на київських підприємствах Держкоммедбіопрому України, фільтрів для доочищення питної води на основі нових неорганічних іонообмінників; довести частку позабюджетних коштів до рівня 50 % від загального обсягу фінансування; активізувати заходи щодо зміцнення матеріально-технічної бази науково-дослідних робіт, оснащення інституту сучасним науковим обладнанням за рахунок позабюджетних фінансових надходжень.

З початку 2002 р. має бути введена в експлуатацію друга черга Пускового комплексу інституту — експериментального виробництва кількох різновидів сорбентів та каталізаторів потужністю до 5—10 т/рік.

Перед інститутом поставлено завдання активізувати дослідження у напрямі каталізу, зокрема з розробки теоретичних засад та створення каталізаторів і каталітичних процесів на основі використання вуглецевих матеріалів.